

Przeciw dydaktyzmowi w przedszkolu —wychowanie umysłowe dzieci w wieku przedszkolnym (sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji)

W naukowym środowisku pedagogów, wśród nauczycieli i przedstawicieli władz oświatowych, a także na łamach wydawnictw pedagogicznych trwa dyskusja na temat przedydaktyzowania procesu wychowania przedszkolnego. W związku z tym Zakład Pedagogiki Przedszkolnej i Centralny Ośrodek Studiów Nauczycielskich WSP im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie zorganizowały w dniach od 1. do 3. grudnia 1987 r. ogólnopolską konferencję naukowo-metodyczną poświęconą temu problemowi.

Obrady odbywały się pod hasłem: "Przeciw dydaktyzmowi w przedszkolu - wychowanie umysłowe dzieci w wieku przedszkolnym".

Celem tego przedsięwzięcia naukowego było sprowokowanie dyskusji nad aktualnym stanem pedagogiki przedszkolnej z punktu widzenia realizowania elementów dydaktyki w wychowaniu przedszkolnym i sposobów uniknięcia niepożądanych efektów wywołanych przerostem tego zjawiska w działalności nauczycielek przedszkoli.

W konferencji uczestniczyło 58 osób, z tego 10 wygłosiło referaty, 9 - komunikaty, 39 osób zabrało głos w dyskusji. Byli to przedstawiciele większości ośrodków

naukowych z kraju, a także goście zagraniczni.

W pierwszym i trzecim dniu konferencji odbywały się obrady plenarne, natomiast dzień drugi poświęcony był pracy w sekcjach.

Konferencję otworzył Prorektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie prof. dr hab. Feliks Kiryk. Pierwszą jej część prowadziła doc. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa - kierownik Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej (WSP Kraków), a referat inauguracyjny obrady wygłosiła prof. dr hab. Jadwiga Walczyna (UW) nt. dylematów wychowania umysłowego dzieci w przedszkolu. Autorka sformułowała i omówiła podstawowe problemy pedagogiki przedszkolnej w związku z teoriami dydaktycznymi. Ten referat wskazał kierunki, w stronę których powinna zmierzać praca uczestników konferencji.

Kolejnym wystąpieniem był referat doc. dr hab. W. Gniewkowskiego (AWP Warszawa) pt. "Dydaktyka w przedszkolu a rozwój biologiczny dziecka". Autor zwrócił uwagę na preferowanie w wielu placówkach przedszkolnych "dydaktyki (...) w pozycji siedzącej", bez tzw. przerywników ruchowych, co często prowadzi do wynaturzeń postawy ciała i pogłębia niskie efekty tak prowadzonych zajęć.

"Potrzeby rozwojowe dziecka a warunki ich zaspokajania w aktualnie funkcjonującym systemie pracy przedszkola" były przedmiotem rozważań w referacie dr Zofii Topińskiej TPD. Autorka podjęła ważny problem troski o emocjonalne wychowanie, od którego uzależniony jest rozwój pozostałych sfer struktury psychofizycznej dziecka, szczególnie w aspekcie zdrowotnym, estetycznym, społecznym i umysłowym.

Dalszy ciąg konferencji wypełniły wystąpienia gości z Czechosłowacji. Prof. dr Michał Ričalka (Uniwersytet P.J. Šafaříka w Koszycach) mówił o wychowaniu umysłowym dzieci w programie wychowania przedszkolnego w Czechosłowacji, a doc. dr Bohumír Bližkovský /Instytut

Kształcenia Nauczycieli - Bratysława) "O dialektyce wychowania przedszkolnego". Dzięki ich wystąpieniom uczestnicy konferencji otrzymali zwięzły obraz podstaw, założeń i obecnego stanu czecho-słowackiej pedagogiki przedszkolnej.

Przedstawicielem krakowskiej wsr w pierwszej części konferencji była doc. dr hab. Krystyna Duraj-Mowakowa, która w kontekście pedeutologicznym mówiła o rozwijaniu gotowości szkolnej dzieci przedszkolnych, ilustrując modelami tezę o wzajemnej zależności gotowości dzieci i gotowości zawodowej nauczycielek przedszkoli.

Popołudniowe obrady pierwszego dnia konferencji prowadziła prof. dr hab. Jadwiga Walczyna. Wysłuchano komunikatów: 1) mgr Ireny Suchanek (WSP Kraków) nt. "Percepcja humoru przez dzieci w wieku przedszkolnym", 2) mgr Bożeny Muchackiej (WSP Kraków) nt. "Zabawy badawcze w działalności wychowawczej przedszkola" i 3) mgr Elżbiety Dankiewicz (WSP Kraków) nt. "Scenariusze sytuacyjne w wychowaniu umysłowym dziecka w wieku przedszkolnym".

W drugim dniu konferencji jej uczestnicy pracowali podzieleni na dwie sekcje metodyczne. Obrady umiejscowiono w dwóch krakowskich przedszkolach, a punktem wyjścia do dyskusji były zajęcia przeprowadzone przez nauczycielki tych placówek w grupach dzieci 6-letnich. Pierwsza sekcja pod kierunkiem dr Zofii Topińskiej oglądała i omawiała zajęcia poświęcone percepcji i analizie sytuacji komicznych przedstawionych na obrazku, a także próbie logicznego uzasadnienia przez dzieci przyczyn powstawania sytuacji komicznych.

W drugiej sekcji prowadzonej przez mgr Elżbietę Dankiewicz rozważano rozwiązywanie sytuacji problemowej (struktury o niepełnych danych i danych nieuporządkowanych). Dyskusję nad przedstawionym materiałem podsumowano

w postaci wniosków i zreferowano ogółowi uczestników w trzecim dniu konferencji. Uogólnienie tego podsumowania znajdzie się w zamieszczonych na końcu tego sprawozdania wnioskach.

Drugi dzień obrad zakończył się sesją popołudniową plenarną, której tym razem przewodniczył doc. dr hab. Wacław Gniewkowski. Rozpoczęła ją dr Maria Kielar (UJ Kraków) wystąpieniem nt. "Potrzeby i możliwości poznawcze dziecka w wieku przedszkolnym". Zwróciła uwagę na szczególne znaczenie rozwijania i zaspokajania potrzeby poznawczej u dzieci. Przedstawiła ciekawą klasyfikację subpotrzeb poznawczych, które wskazują na możliwości i ograniczenia poznania świata przez dziecko w wieku przedszkolnym.

"Teoria i metodyka wychowania umysłowego w przedszkolu" była tematem wystąpienia dr Danuty Waloszek (WSP Zielona Góra). Autorka przedstawiła najbardziej negatywne zjawiska pojawiające się w wychowaniu umysłowym w praktyce przedszkolnej: przerost eksponowania zadań typu ćwiczeniowego, ograniczenie indywidualizacji jako podstawowej zasady wychowania i kształcenia w przedszkolu.

W dalszej kolejności dr Anna Kołodziej (WSP Kraków) poddała pod rozagę problem poziomu rozwoju pojęć przyrodniczych u dzieci 6-letnich, uczęszczających do przedszkola i czynników warunkujących kształtowanie tych pojęć. Referentka przedstawiła wyniki badań obrazujące przebieg procesu przyswajania przez dzieci nazw pojęć przyrodniczych.

"Edukacyjne skutki projektowania okazji do pobudzania aktywności własnej dzieci pięcioletnich" przedstawiła mgr Apolonia Suchora-Olech (WSP Słupsk).

W wygłoszonym komunikacie mgr Gabriela Paprotna (UŚ Katowice) omówiła zagadnienie zainteresowania dzieci

przedszkolnych nauką szkolną

Drugi dzień obrad zamknęła wypowiedź mgr Elżbiety Wiśniewskiej-Tumm (WSP Kraków) nt. "Reedukacja jako forma pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym".

Trzeci dzień konferencji poświęcony był sprawom języka dziecka w wieku przedszkolnym. Tej ostatniej części konferencji przewodniczył doc. dr hab. Jan Władysław Dyner - długoletni nauczyciel akademicki krakowskiej WSP.

Doc. dr hab. Teodozja Rittel (WSP Kraków) przedstawiła referat na temat "Metafora w rozwoju jednostki". Autorka rozważała zagadnienia języka jako obiektu pośredniego i bezpośredniego działań lingwistycznych, definiovania metafor, koncepcji znaczenia metafory i związanych z tym wyborem pytań praktycznych.

Referat ten poprzedziły komunikaty mgr Wandy Łaty (WSP Kraków) nt. "Rozwijanie ekspresji słownej dziecka w wieku przedszkolnym - rola wyrażeń dźwiękonaśladowczych" i mgr Lucyny Smółki (WSP Kraków) nt. "Metafora tworzona przez dziecko przedszkolne".

Tę część obrad zakończyła dyskusja, w trakcie której wysunięto ogólniejsze wnioski na temat całej konferencji.

W podsumowaniu przedstawionym przez doc. dr hab. Krys-tynę Duraj-Nowakową zwrócono uwagę na doniosłość podjętego problemu, a także na to, że przebieg konferencji potwierdził potrzebę dyskusji na ten temat i sformułowania konkretnych wniosków i postulatów. Walorem konferencji było wyraźne określenie tematu jako problemu dyskusyjnego, zwerbalizowanego prowokacyjnie. Prace w toku konferencji być może choć częściowo posłużą integracji środowisk oświatowych i naukowych, praktyków z teoretykami, przedstawicieli różnych ośrodków akademickich w Polsce. Próby interdyscyplinarnego podejścia do rozważań na temat konferencji mogą stać się zaczynem dalszych przemyśleń

i działań. Wnioski i postulaty zamieszczone w załączniku do sprawozdania dokumentują rozległy charakter i rozliczne kierunki dyskusji toczącej się w czasie konferencji, a ponadto służyć mogą w dalszej perspektywie poprawie procesu wychowawczo-dydaktycznego w przedszkolach i uczelniach kształcących kandydatów na nauczycieli przedszkoli.

WNIOSKI

I Konferencji ogólnopolskiej zorganizowanej przez Zakład Pedagogiki Przedszkolnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie i Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich przy tej uczelni w dniach 1 - 3 grudnia 1987 r.

Celem nadrzędnym konferencji pt. "Przeciw dydaktyzmowi w przedszkolu - wychowanie umysłowe dzieci w wieku przedszkolnym" było scharakteryzowanie istoty, treści i struktury oraz uwarunkowań procesu wychowania w przedszkolu w kontekście wszechstronnego i harmonijnego rozwoju dziecka oraz przedstawienie, zanalizowanie i przedyskutowanie problemu metod uznających dziecko za podmiot oddziaływań wychowawczo-dydaktycznych.

Cel merytoryczny - to wywołanie dyskusji na temat wyraźnie zachwianych w wychowaniu przedszkolnym proporcji pomiędzy formami organizacyjnymi o charakterze ogólnorozwojowym, stymulującymi rozwój potencjonalnych możliwości każdego dziecka, a zajęciami ściśle dydaktycznymi, podającymi, zapewniającymi przede wszystkim instrumentalne przygotowanie dziecka do szkoły.

Po wysłuchaniu 10. referatów wprowadzających oraz komunikatów, w toku dyskusji uczestnicy zgłosili konieczność sformułowania wniosków i postulatów, które zostały opracowane przez komisję wnioskową w składzie:

1. doc. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa (WSP Kraków)
2. dr Zofia Topińska (ZG TPL)
3. dr Stanisława Włoch (WSP Opole)

4. dr Danuta Waloszek (WSP Zielona Góra)

5. mgr Irena Suchanek (WSP Kraków)

OCENA STANU FAKTYCZNEGO

Wraz z wprowadzeniem elementów nauczania początkowego do przedszkoli obserwuje się negatywne skutki dla wychowania małych dzieci, co wyraża się w sposób następujący:

- preferuje się pracę z 6-latkami, co wywołuje niekorzystną sytuację,

- kładzie się nacisk na obowiązkową i terminową realizację programu, co prowadzi do sytuacji stresujących dzieci i rodziców,

- stosuje się metody wzorowane na metodyce szkolnego procesu dydaktyczno-wychowawczego,

- pracownicy nadzoru pedagogicznego i doskonalenia kadr nauczycielskich preferują efekty pracy z 6-latkami,

- obserwuje się dominację zajęć organizowanych, co wpływa niekorzystnie na pozycję zabaw, swobodną działalność dziecka, jego wielokierunkową twórczość,

- zachwiane zostały proporcje między różnymi formami aktywności dziecka, to w konsekwencji narusza zasadę harmonijnego rozwoju dziecka,

- sztucznie wyodrębniono wychowanie umysłowe z całości kształtu procesu rozwoju osobowości dziecka, co świadczy o niedocenianiu jego współzależności z rozwojem biologicznym, emocjonalnym, społecznym i estetycznym,

- dąży się do uzyskania szybkich, ale krótkotrwałych efektów przygotowania dziecka do szkoły, co jest spowodowane rozpowszechniającym się niezrozumieniem specyfiki oddziaływań na dziecko w wieku przedszkolnym i jego drogi rozwoju przez zabawę i emocjonalnie umotywowane poszukiwania samodzielne.

Nadmierna liczebność oddziałów dziecięcych (komisja zdaje sobie sprawę z uwarunkowań ekonomicznych) spowodowała:

- pogarszające się warunki zdrowia psychicznego, fizycznego i rozwoju społecznego dzieci,
- utrudnienie indywidualnych form współpracy nauczycielki z dzieckiem, co nabiera szczególnego znaczenia w świetle zarysowującego się kryzysu rodziny i wzrostu liczby dzieci zaniedbanych wychowawczo,
- nie uwzględnianie indywidualnych różnic rozwoju dzieci i wpływu warunków środowiska, co przejawia się w tendencji do unifikowania oddziaływań wychowawczo-dydaktycznych,
- pogłębianie trudności w organizowaniu warunków wychowania społecznego,
- przerost zajęć organizowanych z całą grupą jako formy narzucającej metody realizacji w wyznaczonym czasie, zamiast form zabawowych łączących cele pedagogiczne z potrzebami dzieci.

Przedstawione problemy nasilają się przez przekonanie pracowników nadzoru pedagogicznego i systemu doskonalenia kadr o ważności form i metod pracy z dziećmi, które bezpośrednio służą instrumentalnemu przygotowaniu dzieci do szkoły. W związku z tym uczyniono je głównym przedmiotem kontroli i oceny oraz treścią otwartych zajęć szkoleniowych.

WNIOSKI

Poprawa tego stanu rzeczy wymaga reformy kształcenia i doskonalenia nauczycieli przedszkoli, którzy winni zwrócić szczególną uwagę na następujące zadania:

- poznawanie dziecka na tle materialnych warunków jego działania, wdrażania do obserwacji dzieci także dla celów profilaktycznych i wychowawczych,
- kształtowanie osobowości nauczycieli zdolnych do podejmowania w pracy z dzieckiem zadań otwartych,

opierających się na aktywności dziecka, na stwarzaniu mu możliwości do samodzielnych doświadczeń i odkryć,

- rozumienie konieczności respektowania różnic indywidualnych w procesie oddziaływania wychowawczego,

- kształtowanie postaw właściwego reagowania na spontaniczne reakcje dzieci,

- otwieranie psychiki przyszłego nauczyciela na osobowość dziecka, praca metodą bycia z dzieckiem i szacunku dla jego sposobu poznawania świata,

- przygotowanie uczestnika interakcji nauczyciel-dziecko na zasadach częściowego partnerstwa z dzieckiem,

- uczenie wartościowania własnej i cudzej pracy wyłącznie na podstawie efektów obserwowanych u dziecka,

- przygotowanie do współtworzenia życia w przedszkolu i przenoszenia tej postawy na współpracę i współdziałanie z dzieckiem,

- doskonalenie bazy dydaktycznej dla realizacji różnego rodzaju praktyk oraz tworzenie bazy naukowej w postaci przedszkoli - laboratoriów.

Należy dążyć do ściślejszej współpracy z pracownikami odpowiedzialnymi za rozwój zawodowy czynnych nauczycieli, w celu doskonalenia metod pracy wychowawczej w przedszkolu zgodnych z rozwojem i potrzebami dziecka, a równocześnie najbardziej efektywnymi dla jego powodzenia w szkole, rozszerzać kanał informacyjny pomiędzy teorią i praktyką przez zacieśnianie współpracy z nadzorem pedagogicznym i aparatem doskonalenia nauczycieli przez systematyczne spotkania naukowe, informujące o najnowszych trendach w pedagogice przedszkolnej w kraju i za granicą oraz weryfikujące podejmowane dwustronnie badania.